

MATURSKI RAD

PREDMET: PSIHOLOGIJA

**TEMA: POJAM ARHETIPOVA U JUNGOVOJ
TEORIJI LIČNOSTI**

SADRŽAJ:

I	Pojam arhetipa	
		
		3
II	Tipični arhetipovi	
		
		6
III	Primerni arhetipovi	
		
		9
IV	Zaključak	
		
		11
V	Literatura	
		
		12

I

POJAM ARHETIPA

Arhetip je reč grčkog porekla i znači prauzorak, prasliku, prapismo, a naročito – prvi otisak.

Arhetip je Jungov pojam koji se odnosi na urođene i univerzalne obrasce ponašanja i mišljenja, koji predstavljaju osnovne strukture i dinamičke elemente *kolektivno nesvesnog*.

Celokupnost i svesnih i nesvesnih zbivanja čine psihi. Psiha se sastoji iz dveju sfera: sfere svesnog i sfere nesvesnog. Obe sfere su suprotne po svojim osobinama ali dopunjuju se čineći jedinstvo psihe. Sfera svesti je samo mali delić totalne psihe. Ona je, recimo, kao neko malo ostrvo u moru nesvesnog. Iako je naše Ja samo jedna tačka u centru ovog ostrva, ono dobija centralno značenje u celoj našoj psihi, jer sva naša iskustva, kako spoljašnjeg tako i unutrašnjeg sveta, moraju da prođu kroz to naše Ja da bi uopšte bila opažana. Međutim, naša svest može da opaža i shvati samo mali broj sadržaja u isto vreme, ostali sadržaji ne nalaze se neposredno u svesti, mada jedan njihov deo može svakog časa da bude dozvan u svest. Ova oblast zaboravljenih ili potisnutih sadržaja pripada individualnom ili ličnom nesvesnom. (V. Jerotić)

U daljem otkrivanju našeg nesvesnog života došlo se do pretpostavke da nesvesni život, osim individualnog nesvesnog, sadrži još jedan, dublji i prostraniji spoj nazvan kolektivno nesvesnim. Kolektivno nesvesno dato je pre svakog ličnog iskustva i sadrži opšte, za celo čovečanstvo tipične nasleđene forme opažanja i razumevanja, takozvane arhetipove. Oni predstavljaju ogromno

duhovno nasleđe ljudskog razvoja. Oni su otisci opšteljudskog iskustva sticanog u toku hiljada godina u tipičnim, uvek ponavljanim situacijama. S toga se pojavljuju u svesti pojedinca kada se ponovi jedna takva prasiituacija u njegovom ličnom životu. (V. Jerotić)

Arhetipovima, tim nesvesnim, filogenetski nasleđenim engramima psihe, Jung je pridavao izvanrednu važnost. Smatrajući da dokazano postoje, i to kako u snovima, fantazijama, vizijama, u umetničkom stvaralaštvu (naročito velikih stvaralaca), tako i u sumanutim sadržajima i halucinacijama duševno bolesnih, Jung im je pridavao dominirajući funkcionalni karakter. Osim ovoga, Jung je i smatrao da arhetipovi poseduju veliki energetskei naboje.

Prvi put reč arhetipovi Jung je upotrebio tek 1919. godine. Ovaj izraz Jung je uzeo iz *Corpus Hermeticum* i iz spisa *Dioniziusa Areopagite*. U potrazi za suštinom arhetipova Jung je morao da dospe do oblasti mitologije, alhemije i istorije religija. On je tako vremenom postao jedan od najčuvenijih istraživača mitova u našem veku. (V. Jerotić)

Od 1946. godine Jung je dopunio svoje ranije učenje o arhetipovima, razlikujući arhetipove za sebe, to jest one koji su potencijalno prisutni u svakoj psihičkoj strukturi, i one koji postaju aktuelni, koji se mogu opažati onda kada stupe u oblasti svesti kao arhetipske predstave ili arhatipski proces, stalno pri tome varirajući u svome načinu ispoljavanja, zavisno od opšte konstelacije zbivanja. U stvari, sva životna ispoljavanja, ukoliko su uopšte ljudske i tipične prirode, počivaju na arhetipskoj osnovi, sve jedno da li se manifestuju kao biološka, psiho-biološka ili duhovna ispoljavanja. (V. Jerotić)

Arhetipovi su, dakle, nevidljivi koreni svesti. Oni, po Jungovoj koncepciji, u svojoj bipolarnoj strukturi, nose u sebi kako tamnu tako i svetlu stranu. Otud je i moguće da oni u jednom slučaju,

kao kod genijalnih ljudi, postanu nosioci „velikih ideja“ koje služe čovečanstvu kao uzor, dok u drugom slučaju, kod duševno bolesnog, postaju njegova kob. (V. Jerotić)

Arhetipovi su samo formalno, ali ne i sadržajno određeni. Jung poredi njihovu formu sa osovinskim sistemom kristala koji na izvestan način preformira oblikovanje kristala, ne posedujući nikakvu materijalnu egzistenciju. Ova egzistencija pojavljuje se tek kada se ovome osovinskom sistemu pridruže još i molekuli. Osovinski sistem određuje tako samo stereometrijsku strukturu, ali ne i konkretnu formu individualnog kristala. Ovo, međutim, znači da je arhetip kao potencijalni „osovinski sistem“ preegzistentan i immanent nesvesnoj sferi psihe. (V. Jerotić)

Arhetipovi su, dakle, individui dati *a priori*, oni su inherentni kolektivno nesvesnom. Pitanje kako su oni nastali i kakvo je njihovo stvarno poreklo, metafizičko je pitanje na koje psihologija ne može i ne mora da odgovori. (V. Jerotić)

U govoru nesvesnog, koji je u stvari govor slika, arhetipovi se pojavljuju u personifikovanoj ili simboličnoj formi slika. Arhetip se ne može do kraja objasniti. Broj arhetipova, koji je relativno ograničen, obrazuje stvarni sadržaj kolektivno nesvesnog. Motivi arhetipskih slika, shodno filogenetskoj strukturi čoveka, u svim su kulturama isti. Mit o postanju, pad u greh, misterijskoj žrtvi, Prometeju koji krade vatru, devičanskom začecu, raskomadavanju Ozirisa i mnogi drugi, predstavljaju u simbolično-slikovitoj formi psihičke tokove čovekovog života. Isto tako likovi zmije, ribe, sfinge, velike majke, mudraca, ponavljaju se u „individualnoj mitologiji“ pojedinog čoveka, oživljavajući na nov način mitologije svih naroda i vremena, oblikujući se različito, prema strukturi pojedinačne psihe i konstelaciji trenutka koji je ova psiha iz dubina nesvesnog za sebe oblikovala. (V. Jerotić)

Arhetipovi, kao praeizvor čitavog ljudskog iskustva, prodiru iz nesvesnog u našu svest izvanrednom snagom, postavljajući zadatak i obavezu da ih ova svest na najbolji mogući način integriše i iskoristi za dalji razvoj ličnosti. Zbog toga njihovo pojavljivanje zahteva punu pažnju. Jer kao što njihovo zanemarivanje može da dovede do neurotičnih i čak psihotičnih smetnji, njihovo integrisanje pomaže procesu individuacije i sazrevanja ličnosti, a kod stvaraoca njihovo srećno uobličavanje dovodi do umetničke forme ispoljavanja.
(V. Jerotić)

II

TIPICNI ARHETIPOVI

Sa psihološkog stanovišta, pokazuje se podela nesvesnog u dve grupe: jedna vansvesna paiha čiji su sadržaji okarakterisani kao lični i druga čiji su sadržaji nelični, odnosno kolektivni.

Sadržaj lično nesvesnog su tekovine individualnog života, tekovine *kolektivno nesvesnog* su postojeći arhetipovi. Među arhetipovima karaktristični su najviše oni empirijski, koji najčešće i najintenzivnije utiču na Ja, odnosno remete ga. To su Senka, Anima i Animus. Figura koja se može otkriti u visokoj meri, iz sadržaja lično nesvesnog, jeste Senka. (V. Jerotić)

Senka, iako često nevidljiva, nerazdvojno je vezana za nas, jer pripada jedinstvu naše ličnosti. Senka je naša „druga strana“ ili „tamni brat“ u nama. Ona predstavlja arhetipsku figuru koja se u predstavi primitivnog čoveka pojavljuje i danas,

personifikovana u raznim formama. Ova naša druga strana, koja je iz moralnih, estetskih ili iz bilo kojih drugih razloga odbačena od naše svesti kao neprihvatljiva, jer se suprotstavlja svesnom principu, nije ništa drugo nego jedna ili više od onih inferiornih funkcija koje zajedno sa dominantnim predstavljaju osnovu psihičkog života.

(V. Jerotić)

Sa svojom senkom čovek se može svesti na unutrašnjem, simboličnom, ili spoljašnjem, konkretnom planu. U prvom slučaju Senka se pojavljuje u materijalu snova, na primer, kada se prikazuje kao neka figura sa određenim svojstvima. U drugom slučaju to može biti figura iz našeg najbližeg svesnog kruga, kao što je stariji brat, sestra, prijatelj itd. Ovi oblici Senke, dalje, mogu da proizilaze iz našeg individualnog ili kolektivnog nesvesnog. U prvoj polovini života Senka je najčešće individualno nesvesnog porekla, ona je tada relativno tanka, mnogo se lakše podnosi, a i otkriva. U drugoj polovini života ona postaje sve gušća i ukoliko se njome individua nije ranije uopšte bavila, postaje sve teže podnošljiva i predstavlja sve težu prepreku u razvoju našeg Ja. „Svako je progonjen od svoje Senke i što je ona manje otelotvorena u svesnom životu individue, utoliko je crnja i gušća“, kaže Jung. Međutim, on ne smatra da senka predstavlja uvek nešto negativno za ličnost. Naprotiv, ona često ima pozitivnu vrednost koja je do trenutka susreta sa svešću počivala skrivena u nesvesnom, prigušena ostalim funkcijama. (V. Jerotić)

Suočiti se sa Senkom - znači bespoštedno i kritički postati svestan svoga bića.

Duševne slike Animusa i Anime posreduju između Ja i unutrašnjeg sveta.

Jedna narodna poslovice kaže da svaki muškarac nosi svoju Evu u sebi. U kojoj meri svaki muškarac nosi i psihičku ženu u sebi, odnosno da li svaka žena, nezavisno od svoga telesnog izgleda, nosi u

sebi i neki psihički otisak muškaraca, pitanje je kojim se Jung posebno zanimao. Od ranije je bilo poznato da svaki čovek osciluje između muškarca i žene u sebi i za ovo tvrđenje postoji embrio-anatomska-fiziološka osnova. (V. Jerotić)

Ovaj odnos je najpre komplementaran i otkriva se na dva načina: jedan je čisto unutrašnji i njega susrećemo u našem nesvesnom životu, u snovima, fantazijama i vizijama, dok je drugi način spoljašnji i to u vidu pronalaženja seksualnog partnera, u kome se, zapravo, projektuje onaj drugi pol u nama koji nam dolazi u susret kao dopuna našoj potrbi za celovitošću. Ovu večitu Evu u svakom muškarcu Jung je nazvao Anima, odnosno večitog Adama u ženi, Animus, smatrajući ih arhetipskim vrednostima. (V. Jerotić)

Najčešća individualna manifestacija Anime kod muškarca predstavljena je prirodno majkom. Od ovog prvog presudnog kontakta koji sin ostvari u svome detinjstvu sa majkom u mnogome zavisi kakav će karakter primiti njegova Anima. Odvajanje od majke je uopšte jedan od najvažnijih i najtežih problema nastajanja ličnosti, naročito, kod muškarca. Od ovog procesa prirodnog odvajanja od majke zavisi uopšte budući razvoj čoveka. Tako, na primer, pojedini razočarani muškarci koji u odnosima sa ženom ispoljavaju svoju negativnu Animu, mogu da pokažu i depresivne, samodestruktivne, pa i samoubilačke odlike. Nagla i česta sudbonosna zaljubljanja „na prvi pogled“ takođe predstavljaju moćnu projekciju sopstvene Anime. (V. Jerotić)

Osim ovih negativnih Anima poseduje i pozitivne aspekte u uspelim brakovima, zatim, na putu stvaralačkog uspona itd.

Kao i Anima i Animus ima svoje pozitivne i negativne aspekte u ženskoj psihi. Kao što je Anima formirana na prvim iskustvima deteta sa majkom, tako je i Animus kod žena uobličavan iskustvima devojčice sa ocem. I, takođe, od tih iskustava

zavisi kakav će Animus biti. Ukoliko su ona negativna, Animus će biti destruktivan, osvetoljubiv, ubilački, nesposoban da voli... (V. Jerotić)

Susret sa Animusom i Animom najčešće je događaj druge pololovine života. U prvoj polovini još je sve i suviše nediferencirano, emocije su još jake da bi omogućile proces razlikovanja, diferenciranja i izbegavanja projekcija. Druga polovina upućena je na jačanje mislenog procesa, traženje sinteze i postavljanje ličnosti prema uravnotežavanju suprotnih tendencija. Iako se ovaj cilj nekog mogućeg konačnog uravnotežavanja gotovo nikad ne postigne, značajno je ako ličnost pošla korak dalje u diferenciranju nesvesnih tendencija, a samim tim i jačanja svesti.

Arhetipovi su apriorni faktori našeg psihičkog funkcionisanja u istom smislu kao i instinkti. Instinkti se ne moraju prenositi poučavanjem niti sticati iskustvom. Ptica će graditi gnezdo i kada je od rođenja izolovana od drugih. Arhetipovi su determinante kao i instinkti, ali sagledane u psihičkoj dimenziji. Arhetipovi se ponašaju u oblasti psihičkog kao instinkti u biološkom. Ovo na prvi pogled daje utisak da je čovek za sva vremena determinisan i fiksiran njemu nesvesnim snagama, kao što je životinja determinisana instinktima. Međutim, time se samo lako previđa uloga svesti kao dinamičkog i razvojnog faktora. Jer ma koliko arhetipovi bili večite determinante koje nas određuju, svest već samim njihovim sagledavanjem unosi promenu u ovom njihovom odnosu. Ona igra istu ulogu i u kontaktu sa spoljašnjom stvarnošću, zbog čega se ovaj spoljni odnos može uzeti kao paralela koja odražava i unutrašnji. čovek je i u spoljašnjem svetu „određen“ činjenicama, pojavama i prirodnim zakonima. Uočavanjem i otkrivanjem tih zakona on i ovladava njima. (V. Jerotić)

III

PRIMERI ARHETIPOVA

Treba naglasiti da učenje o arhetipovima, zatim o snovima kao i tipologija ličnosti, spadaju možda u najoriginalnija učenja švajcarskog psihijatra Karla Gustava Junga koja su psihologiji u svetu donela nešto bitno novo. Mnogobrojna putovanja, kao što su ona po severnoj Africi i Keniji, kod Pueblo Indijanaca u Arizoni i Novom Meksiku, pomogla su Jungu da otkrije i prikaže velike sličnosti između sadržaja nesvesnog nekog modernog evropskog čoveka i izvesnih manifestacija takozvane primitivne psihe i njenih motiva.

„Kada sam boravio u Ekvatorijalnoj Africi na južnim obroncima Maunt Elgona, našao sam da prilikom izlaska sunca muškarci dolaze pred svoje kolibe, stavljaju šake pred usta i pljuju ili duvaju u njih. Posle toga dižu ruke u vis i drže dlanove okrenute suncu. Zapitao sam ih šta to znači, ali niko od njih nije znao da mi objasni. Oni su to oduvek činili i to su naučili od svojih roditelja. Vrač zna šta to znači. Na to sam zapitao vrača. On je znao isto toliko malo kao i drugi, ali je tvrdio da je to znao njegov deda. To se čini prilikom svakog sunčevog izlaska i kada se pojavi prva mesečeva mena posle mladog meseca. Za ove ljude je, kako sam utvrdio, sunce kao i mlad mesec „*mungu*“ ili što odgovara melanežanskom „*mana*“ ili „*mulungu*“, a što misionari prevode sa „*bog*“. Kod Elgonežana reč *athista* stvarno znači bog, iako odriču da je sunce bog. Samo je trenutak izlaska sunca, *mungu*, odnosno *athista*. Pljuvačka i izdisaj znači supstanciju duše. Dakle, oni prinose bogu svoju dušu, ali ne znaju šta čine i nisu nikada ni znali. Oni to čine motivisanim podsvesnim tipom, koji je Egipćanima na njihovim spomenicima sunce prikazivao kao majmuna sa psećom glavom, uostalom sasvim

svesni da se ovim ritualnim gestom odaje poštovanje bogu. Ovo ponašanje Elgonežana svakako da nam izgleda vrlo primitivno, međutim pri tom zaboravljamo da obrazovani zapadnjaci uopšte ne postupaju drugačije. šta bi mogla da predstavlja božićna jelka, to su naši preci znali još manje od nas, tek u najnovije vreme se čine naponi da se objasni šta bi to moglo da znači.”(Jung)

Arhetip je deo čovekove prirode koji ga nagoni da izgovara reči ili radi radnje kojih nije svestan. Takva vrsta sadržaja u čoveku je ostala iz takozvanog zlatnog veka u kome su živeli učenici ljudi koji su narode podučavali ova učenja, a samo su mehanički ponavljani neki nerazumljivi gestovi. (Jung)

IV

ZAKLJUČAK

Mnogi Jungovi stavovi, naročito oni koji se odnose na učenje o arhetipovima i kolektivno nesvesnom, još uvek su danas sporni ili nisu prihvaćeni.

Da li njegovo učenje ima, ipak, i empirijske temelje ili je samo intuitivni plod njegove vizionarske prirode, ostaće pitanje kao večita enigma. I da li će arhetipovi u psihologiji ostati samo kao asocijacija na Jungovo razmišljanje o ličnosti ili će dobiti širu i značajniju upotrebu u teoriji ličnosti uopšte, pitanje je za budućnost.

V

LITERATURA:

1. K.G. JUNG (1971): *Dinamika nesvesnog* ; Gesammelte Werke Walter Verlag AG, Olten.
2. V. JEROVIĆ (1995): *K.G. Jung Lavirint u čoveku* ; Beograd: Neven (Lapovo: Collor Press) .
3. Ž. TREBJEŠANIN (1996): *Leksikon psihoanalize* ; Matica Srpska.

Gotovi seminarski, maturski, maturalni i diplomski radovi iz raznih oblasti, lektire, puškice, tutorijali, referati - specijalizovan tim za usluge visokokvalitetnog pisanja, istraživanja i obradu teksta za kompletan region Balkana.

Posetite nas na sajtovima ispod:

WWW.MATURSKIRADOVI.NET

WWW.SEMINARSKIRAD.ORG

WWW.MATURSKI.NET

WWW.MATURSKI.ORG

WWW.SEMINARSKIRAD.INFO

Dostupni smo Vam 24h 365 dana u godini.

Za gotove verzije rada obratiti se na mail:

maturskiradovi.net@gmail.com

061/ 11-00-105

Seminarski, diplomski, maturski radovi, prevodi na engleski i eseji...